

УДК 347.4

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.130>**ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ ПОСТАЧАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИМИ
ТА ІНШИМИ РЕСУРСАМИ ЧЕРЕЗ ПРИЄДНАНУ МЕРЕЖУ****Лукаsevич-Крутник І.С.,***доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільного права і процесу
Західноукраїнського національного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9557-7886>***Лукаsevич-Крутник І.С. Особливості договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу.**

Стаття присвячена визначенню особливостей договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу та його місця в системі цивільно-правових договорів крізь призму положень Концепції оновлення Цивільного кодексу України.

Зазначається, що рекодифікація Книги 5 Цивільного кодексу України передбачає комплексний перегляд норм окремих видів договорів, внесення в систему цивільно-правових договорів нових договірних конструкцій та виключення окремих договірних зобов'язань. Втім про договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу в переліку договірних зобов'язань, що не відповідають сучасній динаміці розвитку, не йдеться. Тому видається доречним, щоб досліджувана договірна конструкція залишилась в оновленій редакції Цивільного кодексу України як один із різновидів договору купівлі-продажу.

Застосування загальних положень про договір купівлі-продажу до договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу має основоположне значення для визначення правової природи цього договору та його цивільно-правового регулювання. Віднесення договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу до договорів про передачу майна у власність зумовлено тим, що за досліджуваним договором від однієї сторони до іншої у власність передається товар.

Проте договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу має ряд особливостей, які дозволяють виокремити його як самостійний різновид договору купівлі-продажу. Передусім це предмет договору – електрична чи теплова енергія, газ або інші ресурси. Другою особливістю є спосіб виконання

договору – безперервна передача споживачеві енергетичних та інших ресурсів здійснюється лише через приєднану мережу. Третьою особливістю є те, що передача енергетичних ресурсів зумовлює ряд прав та обов'язків сторін договору, не характерних для інших різновидів договору купівлі-продажу.

Ключові слова: договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу, цивільно-правовий договір, приєднана мережа, енергія, правова природа договору, цивільно-правове регулювання договору, енергетичні ресурси, права та обов'язки сторін.

Lukasevych-Krutnyk I. Features of the Contract for Supply of Energy and Other Resources through an Attached Network.

The article by Lukasevych-Krutnyk I.S. is dedicated to defining the peculiarities of the contract for the supply of energy and other resources through an attached network and its place in the system of civil contracts through the prism of the provisions of the Concept of the Renewal of the Civil Code of Ukraine.

It is noted that the recodification of Book 5 of the Civil Code of Ukraine envisages a comprehensive review of the norms of individual types of contracts, introduction of new contractual constructions into the system of civil contracts, and exclusion of certain contractual obligations. However, there is no mention of the contract for the supply of energy and other resources through an attached network in the list of contractual obligations that do not correspond to the modern dynamics of contractual relations. Therefore, it is evident that the investigated contractual structure will remain in the updated version of the Civil Code of Ukraine as one of the types of purchase and sale agreements.

The application of general provisions on the contract of sale to the contract for the supply of

energy and other resources through an attached network is fundamental for determining the legal nature of this contract and its civil regulation. The classification of the contract for the supply of energy and other resources through an attached network as contracts for the transfer of property, namely the contract of sale, is due to the fact that under this contract, goods are transferred from one party to another.

However, the contract for the supply of energy and other resources through an attached network has several features that allow it to be identified as an independent type of purchase and sale agreement. Firstly, the subject matter of the contract is electrical or thermal energy, gas, or other resources. Secondly, the method of contract performance - continuous transfer of energy and other resources to the consumer is carried out only through the attached network. Thirdly, the transfer of energy resources entails a range of rights and obligations of the parties to the contract, which are not characteristic of other types of purchase and sale agreements.

Key words: contract for the supply of energy and other resources through an attached network, civil contract, attached network, energy, legal nature of the contract, civil regulation of the contract, energy resources, rights and obligations of the parties.

Постановка проблеми. Вже більше двадцяти років особисті немайнові та майнові відносини, засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників, регулюються основним актом цивільного законодавства – Цивільним кодексом України від 16 січня 2003 р. [1]. Цей кодифікований нормативний акт витримав перевірку часом, заклавши підвалини для формування ринкової економіки та розвитку приватного права.

Втім впровадження одного із основних напрямів розвитку законодавства України – гармонізації національного законодавства із законодавством Європейського Союзу – вимагає оновлення Цивільного кодексу України, в тому числі Книги 5 «Зобов'язальне право». Тому актуального значення набуває дослідження окремих договірних конструкцій та їх місця в системі цивільно-правових договорів, серед яких і договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українській доктрині приватного права договірним відносинам постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу неодноразово приділялась увага в працях Н.Ю. Голубевої, В.М. Коссака, В.О. Криворучко, В.В. Луця, С.С. Немченко, А.М. Островського, Р.В. Походжук, В.Л. Скрипника, Р.О. Стефанчу-

ка та інших цивілістів. Втім в наукових доробках вчених зазначений договір не досліджувався крізь призму положень Концепції оновлення цивільного кодексу України. Тому зазначена тематика є цікавою як із теоретичної, так й з практичної точки зору.

Метою дослідження є визначення особливостей договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу та його місця в системі цивільно-правових договорів крізь призму положень Концепції оновлення Цивільного кодексу України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Рекодифікація Книги 5 Цивільного кодексу України передбачає комплексний перегляд норм окремих видів договорів, внесення в систему цивільно-правових договорів нових договірних конструкцій та виключення окремих договірних зобов'язань. Так, у § 5.36 Концепції оновлення Цивільного кодексу України зазначається: «... доцільно розглянути необхідність виключення з ЦК України деяких інститутів зобов'язального права, які збереглися з часів функціонування адміністративно-командної економіки. Йдеться про інститути договору поставки і контрактації сільськогосподарської продукції» [2, с. 48]. Втім про договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу в переліку договірних зобов'язань, що не відповідають сучасній динаміці розвитку, не йдеться. Тому, очевидно, досліджувана договірна конструкція залишиться в оновленій редакції Цивільного кодексу України як один із різновидів договору купівлі-продажу.

Цивільний кодекс України небагато уваги приділяє договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу – лише одну статтю. Так, відповідно до ст. 714 ЦК України «за договором постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу одна сторона (постачальник) зобов'язується надавати другій стороні (споживачеві, абонентові) енергетичні та інші ресурси, передбачені договором, а споживач (абонент) зобов'язується оплачувати вартість прийнятих ресурсів та дотримуватись передбаченого договором режиму її використання, а також забезпечити безпечну експлуатацію енергетичного та іншого обладнання. До договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, положення про договір поставки, якщо інше не встановлено законом або не впливає із суті відносин сторін» [1].

Застосування загальних положень про договір купівлі-продажу до договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу має основоположне значення

для визначення правової природи цього договору та його цивільно-правового регулювання.

Віднесення договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу до групи договорів про передачу майна у власність, зокрема договору купівлі-продажу, зумовлено тим, що за цим договором від однієї сторони до іншої передається у власність товар. Варто зазначити, що поняття товару у кодифікованому акті цивільного законодавства України не закріплюється. Натомість у нормативно-правових актах України можна знайти близько 40 різних за змістом визначень понять товару [3]. Найбільш поширеною дефініцією товару є «будь-яка продукція, призначена для продажу» [4].

До речі, по-різному розглядається електроенергія як товар у міжнародних нормативно-правових актах. Зокрема, у Віденській Конвенції Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року, електроенергія виключена із переліку товарів, на які поширюють свою дію норми зазначеного акту (ст. 2, п. f). Натомість у Гаазькій конвенції про право, яке застосовується до договорів міжнародної купівлі-продажу товарів 1986р., електроенергія розглядається як один із видів товару (п. 3).

Проте договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу має ряд особливостей, які дозволяють виокремити його як самостійний різновид договору купівлі-продажу. Передусім це предмет договору. Як зазначає С.І. Шимон, умова про «предмет договору, безперечно, завжди має бути погоджена сторонами, оскільки їй надається визначення істотної, з якою пов'язується момент укладення договору і виникнення зобов'язання, повинен відображати головну сутність договору даного виду» [5, с. 62].

Варто зазначити, що для більшість поіменованих в Цивільному кодексі України договорів немає спеціальної статті, яка б визначала предмет договору, що, як влучно зауважує Н.В. Федорченко, «має своїм наслідком неоднозначність розуміння предмета договору як у науці, так і на практиці» [6, с. 150].

В юридичній літературі можна знайти щонайменше дві точки зору з приводу того, що є предметом договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу. Так, на думку Н.Ю. Голубєвої, «критерієм виділення договорів ресурсопостачання у самостійний різновид купівлі-продажу у літературі називають його предмет, який включає два роди об'єктів: по-перше, дії ресурсозабезпечуючої організації по подачі ресурсу абонентові і відповідно дії абонента по прийому ресурсу, що подається, і його оплаті (традиційне поняття

предмета зобов'язання); по-друге, товар – сам ресурс, що подається як специфічний об'єкт відносин по постачанню ресурсів через приєднану мережу» [7, с. 87]. Цю точку зору підтримує у своїх працях В.М. Коссак [8, с. 216].

Натомість на думку В.В. Луця, «предметом цього договору є електрична енергія у вигляді електричного струму або теплової енергія у вигляді пари або гарячої (перегрітої) води, які є товарною продукцією, призначеною для купівлі-продажу. За договором на постачання газу споживачам подається природний або штучний горючий газ» [9, с. 287]. Подібну позицію відстоює О.І. Сафончик, додаючи, що до ресурсів, які можуть постачатися через приєднану мережу, належить і вода [10, с. 694]. На нашу думку, зазначена точка зору є більш обґрунтованою та кореспондується із нормами Цивільного та Господарського кодексів України. Так, виходячи з ч. 1 ст. 714 Цивільного кодексу України, предметом цього договору є «енергетичні та інші ресурси». Відповідно до ч. 3 ст. 275 Господарського кодексу України «предметом договору енергопостачання є окремі види енергії з найменуванням, передбаченим нормативно-правовим актом» [11].

Товар, який передається за договором постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу, є настільки особливим, що потребує спеціального правового регулювання.

Так, Закон України «Про ринок електричної енергії» у статті 1 закріплює, що «електрична енергія – енергія, що виробляється на об'єктах електроенергетики і є товаром, призначеним для купівлі-продажу» [12].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про тепlopостачання» теплової енергія – це «товарна продукція, що виробляється на об'єктах сфери тепlopостачання для опалення, підігріву питної води, інших господарських і технологічних потреб споживачів, призначена для купівлі-продажу» [13].

Закон України «Про ринок природного газу» у ст. 1 зазначає, що «природний газ, нафтовий (попутний) газ, газ (метан) вугільних родовищ та газ сланцевих товщ, газ колекторів щільних порід, газ центрально-басейнового типу (далі – природний газ) – суміш вуглеводнів та неуглеводневих компонентів, що перебуває у газоподібному стані за стандартних умов (тиск – 760 міліметрів ртутного стовпчика і температура – 20 градусів за Цельсієм) і є товарною продукцією» [14].

Незважаючи на технічні відмінності та різне правове регулювання ресурсів, що передаються за досліджуваним договором, можна стверджувати про однорідність відносин, що виникають з договору постачання різними товарами (ре-

сурсами) через приєднану мережу. Як зазначає В.О. Криворучко, ресурси, що передаються за договором постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу, володіють спільними властивостями, зокрема: «відсутність тілесності (неможливо візуально виявити їх як річ); практичний збіг моменту виробництва і споживання енергії в часі і за кількістю (з урахуванням втрат); неможливість накопичити на складі в значних обсягах для подальшого споживання; особливий спосіб передачі (енергію споживачеві можна надати тільки по електромережах і теплотрасах); неможливість повернути спожиту енергію; обмеженість застосування принципу володіння, розпорядження по відношенню до енергії» [15, с. 67].

Окрім предмета, важливою особливістю, яка відрізняє досліджуваний договір від інших різновидів договору купівлі-продажу, є те, що електрична чи тепла енергія, газ або інші ресурси надаються споживачеві у специфічний спосіб – через приєднану мережу. Згідно з положеннями чинного законодавства «електрична чи тепла мережа – це сукупність енергетичних і трубопроводних установок для передачі та розподілу електричної енергії, гарячої води та пари» [16].

До речі, ця особливість договору постачання енергоресурсами через приєднану мережу не відображена у дефініції договору, закріпленій у ч. 1 ст. 275 Господарського кодексу України, що є свідченням невідповідності його норм нормам основного акту цивільного законодавства України.

Як зазначає В.В. Луць, «якщо електроенергія подається в акумуляторах, а газ – у балонах, то вони є предметом договору купівлі-продажу або поставки. Особливістю ж договорів енергопостачання є те, що енергія, газ або інші ресурси подаються споживачеві через мережу, приєднану до постачальної організації, внаслідок чого забезпечується безперебійне постачання. ...За моделлю цього договору будуються відносини не тільки з постачання енергоносіїв, а й забезпечення споживачів нафтопродуктами, водою та іншими ресурсами через систему трубопроводів, до яких приєднані споживачі» [9, с. 287-288].

Заслугує науковій підтримки думка, що «не тільки спосіб, а й характер виконання (безперервність постачання) є системостворюючими (родовими) ознаками. В ньому полягає економічний інтерес абонентів (покупців), який може забезпечуватися тільки через приєднану мережу. Адже воду можна постачати і в цистернах, але при цьому практично неможливо забезпечити безперервність постачання води абоненту» [7, с. 87].

Третьою особливістю договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через при-

єднану мережу є те, що передача енергетичних ресурсів зумовлює ряд прав та обов'язків сторін договору, не характерних для інших різновидів договору купівлі-продажу.

Як впливає із закріпленої в ч. 1 ст. 714 ЦК України дефініції досліджуваного договору, споживач (абонент) зобов'язується не лише оплачувати вартість прийнятих ресурсів. На нього покладаються й інші обов'язки як на сторону договору, зокрема: 1) дотримуватись передбаченого договором режиму використання ресурсів; 2) забезпечити безпечну експлуатацію енергетичного та іншого обладнання. Проте, на відміну від договору купівлі-продажу, на споживача за договором постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу не покладається обов'язок прийняти товар.

Постачальник теж має характерні тільки для досліджуваного договору права та обов'язки. Для прикладу, він має право контролю за станом технічних засобів, безпекою їх експлуатації споживачами (абонентами), а також виконанням споживачами (абонентами) покладених на них обов'язків.

В юридичній літературі висвітлюються й інші позиції щодо особливостей договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу [7, с. 88-89; 17]. Втім вони є похідними від названих вище трьох основних, які дозволяють виокремити досліджуваний договір серед інших договорів купівлі-продажу.

Особливості договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу зумовлюють особливості в правовому регулюванні. Так, до даних договірних відносин не застосовуються ряд загальних положень про договір купівлі-продажу Цивільного кодексу України, зокрема, норми про: гарантійний строк (ст. 675), обчислення гарантійного строку (ст. 676), строк придатності товару (ст. 677), комплектність товару (ст. 682), комплект товару (ст. 683), правові наслідки непередання комплектного товару (ст. 684), тару та упаковку за договором купівлі-продажу (ст. 685), правові наслідки передання товару з порушенням вимоги про тару та (або) упаковку (ст. 686), обов'язок покупця прийняти товар (ст. 689), зберігання товару, не прийнятого покупцем (ст. 690) [1].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу належить до договірних зобов'язань, які відповідають сучасній динаміці розвитку договірних відносин. Тому видається доречним, щоб досліджувана договірна конструкція залишилась в оновленій редакції Цивільного кодексу України як один із різновидів договору купівлі-продажу.

До особливостей, які дозволяють виокремити договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу як самостійний різновид договору купівлі-продажу, можна віднести: 1) предмет договору – електрична чи теплова енергія, газ та інші ресурси; 2) спосіб виконання договору – безперервна передача споживачеві енергетичних та інших ресурсів через приєднану мережу; 3) сторони договору мають права та обов'язки, не характерні для інших різновидів договору купівлі-продажу.

Договори постачання електричної енергії, теплової енергії, газу, води, нафтопродуктів через приєднану мережу є різновидами договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу. Тому перспективною в умовах сьогодення є подальше дослідження теоретичних та практичних аспектів кожного із окремих підвидів досліджуваного договору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 15.03.2024).
2. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2020. 128 с.
3. Термін «товар». Термінологія законодавства. Законодавство України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/30438> (дата звернення: 15.03.2024).
4. Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну: Закон України від 22.12.1998 р. № 332-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-14#Text> (дата звернення: 15.03.2024).
5. Шимон С. Об'єкт і предмет договору і цивільного правовідношення: нотатки до наукової дискусії. Юридична Україна. 2011. № 4. С. 58–64.
6. Федорченко Н.В. Договірні зобов'язання з надання послуг: проблеми теорії і практики: монографія. Київ: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2015. 328 с.
7. Голубєва Н.Ю. Особливості зобов'язань, що виникають з договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 66. С. 81–91.
8. Коссак В.М. Предмет договору постачання електричної енергії через приєднану мережу. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. № 1. С. 212–216.
9. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. Т. II. 2-е вид., перероб. і доп. / За ред. О.В. Дзера (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнєцової, В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2006. 1088 с.
10. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар. Видання третє, перероблене і доповнене. Х.: ТОВ «Одіссей», 2006. 1200 с.
11. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436- IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 15.03.2024).
12. Про ринок електричної енергії: Закону України від 13 квітня 2017 року № 2019-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text> (дата звернення: 15.03.2024).
13. Про теплопостачання: Закону України від 2 червня 2005 року № 2633-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2633-15#Text> (дата звернення: 15.03.2024).
14. Про ринок природного газу: Закон України від 9 квітня 2015 року № 329-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-19#Text> (дата звернення: 15.03.2024).
15. Криворучко В.О. Цивільно-правове регулювання договорів енергопостачання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2017. 217 с.
16. Положення про спеціальну підготовку і навчання з питань технічної експлуатації об'єктів електроенергетики: Наказ Міністерства палива та енергетики України 09.02.2004 р. N 75. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0418-04/ed20090508/find?text=%20CC%E5%F0%E5%E6%E0+%28%E5%EB%E5%EA%F2%F0%E8%F7%ED%E0+%F7%E8+%F2%E5%EF%EB%EE%E2%E0%29#Text> (дата звернення: 15.03.2024).
17. Стефанчук Р.О. Цивільне право України: навчальний посібник. Київ: «Прецедент», 2005. URL: https://www.ebk.net.ua/Book/law/stefanchuk_tsivpu/part8/805.htm (дата звернення: 15.03.2024).